

عمده‌ترین عوامل مؤثر در تربیت

کودکان

دکتر غلامعلی سرمد

مقدمه

به طوری که می‌توان انتظار داشت، هر گروه از افراد جامعه در باره عوامل مؤثر در تربیت نسل جوانتر دیدگاه‌های خاص خود را دارند، کما اینکه هر گاه چنین سئوالی را به صورت اتفاقی یا تصادفی با عده‌ای خاص در میان بگذاریم، پاسخهای متفاوتی خواهیم شنید. در واقع، از چند نفر یا چند گروه به هیچوجه نمی‌توان انتظار داشت به یک مسأله اجتماعی پاسخ مشابه بدهند، زیرا ادراکات افراد تابع عوامل متعددی است که یکی از مهمترین این عوامل، تجربه‌های آنان است.

با توجه به آنچه گذشت، روشن می‌شود که نظرخواهی از افراد درباره موضوع حیاتی «تربیت» یک وظیفه اساسی برای محققان تربیتی است تا بتوان با دستیابی به پاسخ‌هایی که افراد و گروهها به این مسأله می‌دهند به راه‌های منطقی و معقول رسید. آنچه در زیر می‌آید، نتایج حاصل از چنین تلاشی است که به نظر پژوهشگر می‌تواند برای کلیه دست اندرکاران امور آموزشی و پرورشی قابل ملاحظه باشد.

شیوه انجام بررسی و نتایج آن

برای نظرخواهی درباره اساسی‌ترین عوامل مؤثر در تربیت کودکان، پرسشنامه‌ای حاوی ۲۱ سئوال چهار گزینه‌ای تدوین شد. این پرسشنامه در بین ۵۱ دانشجوی مرد که حدود ده درصد کل دانشجویان یک مؤسسه آموزش عالی دولتی در شهر تهران را تشکیل می‌دادند، توزیع گردید. گزینه‌های سئوال‌ات عبارت بود از زیاد، متوسط، کم و هیچ در ضمن، طرز تهیه و تدوین سئوالها به گونه‌ای بود که هفت زمینه تربیتی زیر را در برگیرد:

- الف - روابط و مناسبات خانوادگی
- ب - نقش همبازیها و همشاگردیها و همسایگان
- ج - نقش وسایل ارتباط جمعی
- د - خودکودکان و ویژگیهای شخصیتی آنان
- ه - نقش کتب درسی
- و - ورزش و مطالعه آزاد
- ز - تأثیر معلمان و اولیای مدارس

در مجموع، ۴۹ نفر به سئوال‌ات پرسشنامه پاسخ دادند که در اینجا به بررسی تعدادی از این پاسخها می‌پردازیم.

جدول شماره ۱: تأثیر تحصیلات والدین در تربیت فرزندان

توزیع گزینه	عده	درصد
زیاد	۱۷	۳۳/۶۹
متوسط	۲۸	۵۷/۱۲
کم	۳	۶/۱۲
هیچ	۱	۲/۰۲

جدول شماره ۲: تأثیر خانوادگی سالم در تربیت فرزندان

توزیع گزینه	عده	درصد
زیاد	۲۲	۸۵/۷۱
متوسط	۶	۱۲/۲۲
کم	۱	۲/۰۲
هیچ	-	-

به طور کلی پنج سئوال در زمینه مسائل خانوادگی و تأثیر آن در تربیت فرزندان در نظر گرفته شده بود که جداول

شماره ۱ و ۲ بیانگر دو مورد از این سئوالات است. سه سؤال دیگر به میزان درآمد خانواده، کوچک بودن حجم خانواده از لحاظ عدد اعضا، و برنامه‌ریزی خانوادگی ارتباط داشت. در این میان، سؤال مرتبط با درآمد خانواده به ترتیب گزینه‌ها ۷، ۱۹ و ۱۲ پاسخ داشت و نشان می‌داد که دانشجویان برای این عامل اهمیت چندانی قائل نمی‌شوند. برعکس، به طوری که در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌شود، روابط سالم خانوادگی را دانشجویان مهمترین عامل می‌دانستند، برای برنامه‌ریزی خانوادگی اهمیتی در درجه دوم قائل بودند و کوچک بودن حجم خانواده در مرحله سوم قرار داشت.

دومین گروه سئوالهای پرسشنامه به تأثیر همسالان، همبازیها، همشاگردان و همسایگان در این قضیه مربوط می‌شد. در بین این عوامل، دانشجویان همبازیها را در مرتبه نخست و همسایگان را در مرتبه چهارم ارزیابی کرده‌اند، حال آنکه دو عامل دیگر در ریف حد وسط قرار دارد. جداول شماره ۲ و ۳ دو مورد از پاسخها را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳: تأثیر همبازیها در تربیت کودکان

توزیع گزینه	عده	درصد
زیاد	۲۲	۶۷/۳۴
متوسط	۱۴	۲۸/۵۷
کم	۲	۴/۰۸
هیچ	۱	-

جدول شماره ۴: تأثیر همشاگردیها در تربیت دانش آموزان

توزیع گزینه	عده	درصد
زیاد	۲۲	۴۴/۸۹
متوسط	۲۱	۴۲/۸۵
کم	۶	۱۲/۲۴
هیچ	-	-

سئوالهای گروه سوم به تأثیر فعالیت‌های گروهی و رسانه‌های خبری در موضوع مورد بررسی مربوط بود. در این میان، دانشجویان برنامه کودک تلویزیون را بیش از بقیه عوامل ارتباطی در تربیت کودکان مؤثر دیده‌اند، حال آنکه تأثیر سایر برنامه‌های تلویزیون را در ریف آخر می‌دانند. شرکت در مراسم مذهبی، مطالعه روزنامه و گوش دادن به رادیو در ریف‌های دوم تا چهارم قرار دارد. جدول شماره ۵ مورد نخست را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۵: تأثیر برنامه‌های کودک تلویزیون در تربیت کودکان

توزیع گزینه	عده	درصد
زیاد	۲۴	۴۸/۹۷
متوسط	۲۰	۴۰/۸۱
کم	۵	۱۰/۲۰
هیچ	-	-

رابطه برنامه‌ریزی شخصی و ویژگیهای شخصیتی کودکان با تربیت آنان از دیگر سئوالات بود که جدول شماره ۶ پاسخهای دانشجویان را در مورد برنامه‌ریزی منعکس می‌سازد.

جدول شماره ۶: تأثیر برنامه‌ریزی شخصی کودکان در تربیت آنان

توزیع گزینه	عده	درصد
زیاد	۳۲	۶۵/۳۰
متوسط	۱۷	۳۴/۶۹
کم	-	-
هیچ	-	-

در پرسش نقش کتب درسی در تربیت کودکان، سه کتاب علوم اجتماعی، تاریخ و تعلیمات دینی مطرح شده بود که دانشجویان برای مورد سوم بیشترین تأثیر

را قائل بودند، هر چند دو کتاب دیگر تقریباً در یک سطح رتبه‌بندی شده بود.

جدول شماره ۷: تأثیر کتاب تعلیمات دینی در تربیت فرزندان

توزیع گزینه	عده	درصد
زیاد	۱۹	۲۸/۷۷
متوسط	۲۶	۵۳/۰۶
کم	۴	۸/۱۶
هیچ	-	-

نتیجه

با آنکه نقل تمامی نتایج به دست آمده در اینجا امکان‌پذیر نیست، اما حتی چند موردی که برای نمونه بیان شد نیز حکایت از نقش‌پذیری کودکان از والدین، همبازیها، رسانه‌های خبری و کتب درسی دارد. این حکم در مورد تأثیر معلمان و دیگر اولیای مدارس در قضیه مورد بررسی هم صدق می‌کند، هر چند دانشجویان برای ورزش و مطالعه آزاد اهمیت تربیتی چندانی قائل نشده‌اند.

بنابراین، توجه والدین، اولیای مدارس، مؤلفان کتب درسی، و متصدیان برنامه‌های کودک تلویزیون را به این نکات باید جلب کرد که چون دانشجویان از روشن‌اندیشان جامعه محسوب می‌شوند، شایسته است که اظهار نظرهای آنان را جدی بگیرند و در برنامه‌ریزیهای خود به آن التفات کامل مبذول دارند.

از سوی دیگر، چون در بررسی حاضر «کودک» به سنین قبل از ۱۲ سالگی محدود شده است، و در این سنین کودکان در مرحله نقش‌پذیری و حساسیت شدید قرار دارند، لازم است والدین و دیگر بزرگسالان نسبت به دوستیها و دوست یابیهای کودکان نهایت دقت را مبذول دارند تا از همنشینی آنان با کودکان خوشرفتار اطمینان حاصل شود و کودکان از تأثیرهای سوء معاشرت با همبازیها و همسالان نه چندان مطلوب، در امان بمانند.